טעאטער - מוזיק - מואווים און „טאקים"

ווי חנה האלענדער איז געווארען א אידישע אקטריסע

צו איהר אנקומען איצט אין היגען סטענדערד טעאטער. פון י. מ.

חנה האלענדער

די לידינג ליידי פון דער נייער סטענדערד טעאטער קאמפאניע וועלכע פאנגט אן שפיעלען דא פרייטאג אוועגט.

חנה קען דערצעהלען, און חנה דערצעהלט אז עס איז ניט געווען קיין ספעציעלע אורזאכע, וואס האט איהר באוויגען צו ווערען א אידישע אקטריסע, אין איהרע מיידעלשע יאהרען האט זי דערצו ניט געשטרעבט און דערפון ניט געטרוימט. ניט זי איז געגאנגען צום טעאטער, נאר דער טעאטער (אין דער בחינה פון איזידאר האלענדער) איז געקומען צו איהר, ווי מיר'ן עס זעהן אביסעל שפעטער ווען מיר'ן רעדען פון איהר ליעבע, צו איזידאר'ן.

פון איהרע עלטערען האט חנה ערפאהרען, אז זי איז געבוירען געווארען אין א דארף אין גאליציע. זי געדענקט דעם נאמען פון דארף, נאר זי קען ניט זאגען אין וועלכען טייל פון גאליציע ער געפינט זיך. אויף דער לאנד־קארטע איז דער דארף נאטי און זי איז אין איהם ניט בא־א ירעה און חוש פאר ליטעראטור, שוין זונדערס פאראינטערעסירט. זי האט איהם געקאנט שטיקער פון פרצ'ן און פון אנ־פארלאזון ווען זי איז אלט געווען דריי יאר דערע אידישע דיכטער און איז צוזאמען מיט איהרע עלטערען געקומען אין ריגא.

אין די ערשטע צעהן יאהר פון איהר לעבען, דערצעהלט חנה, זענען קיין וויכטיגע צעהנטען יאהר פון איהר לעבען, ווען זי איז א אידישע אקטריסע. נאר ווען אימיצער זאגט עס איהר דאן וואלט זי איז נאך געווען א קליין מיידעלע, מען האט זי גערופען חנה'לע איז זי גע־נאנגען מיט דער מאמען אין אידישען טעאטער. די פארשטעלונג איז געווען אן אר־מעטינע. עס האט זיך געשפיעלט ווענען א יתומה'לע. זי געדענקט אז אין טעאטער האט זיך געטאן חושך. טרעהרען האבען זיך גענאסען ווי וואסער. די מאמע האט געוויינט און זי, חנה'לע האט געהאלטען דער מאמען וויינען. נאר די מאמע האט געוויינט בלויז אזוי לאנג ווי זי איז גע־זעסען אין טעאטער, און חנה'לעס טרעה־רען האבען זיך גענאסען א גאנצע נאכט און דער יתומה'לעס ליידען האבען זי ניט געלאזט איינשלאפען.

נאך דער דאזיגער פארשטעלונג — דערצעהלט וויטער חנה, זענען אוועק 5 יאהר אין זי איז ניט געגאנגען אין אידי־שען טעאטער. אין די דאזיגע 5 יאהר האט זי זיך הויפטזעכליך באשעפטיגט מיט לערנען, מאכען לעפאנס, און פארברענגען מיט חבר'טעס אין סקול און אין היי סקול האט זי גערענט ענגליש, און אין עריזקיי־שיאנעל אליינעם האט מען מיט איהר גע־לערענט אידיש. זי האט געלערענט פליי־סיג, מיט חשק (און זי האט געקאנט גוט פארליינען. אז זי האט עפעס פארגע־ליינט פון א ביכעל אדער א צייטונג, האט זי מאמע געשעפט נחת אין דער טאטע האט געקוואלען. דער טאטע איז געווען א רעליגיעזער טראדיציאנאלער איד, געקאנט אביסעל לערנען, און געמאכט א שווערען לעבען אלס ארבייטער. ער איז געשטארבען מיט 12 יאהר צוריק, איבער־לאזענדיג א פרוי, זיהן און צוויי טעכטער, ביידע אנגעזעהענע אידישע אקטריסעס.

יא, דאס ערשטע מאל ווען חנה איז געווען אין אידישען טעאטער, האט עס איהר באמאכט א געוואלדיגען רושם אבער ווען זי איז מיט 5 יאהר שפעטער געגאנגען צום צווייטען מאל אין אידישען (טאמאשעפסקיס) טעאטער איז זי שוין געווען גלייכגילטיג און זיך זאגאר באצוי־גען מיט א געוויסער מאס פון קריטיק. נו, געוויס, זי איז שוין דאן געווען א גרויס־טרעט אויף אין עפענטליכע קאנצערטען און ווערט געלויבט פון דער אידישער ווי פון דער ניט־אידישער פרעסע.

זיין גאנצע פרייע צייט ווערט גע־ווידמעט צו מוזיק און שריפטשטעלעריי, און ער איז ווי „קוועקזילבער", וועלכער לייפט פון פלאץ צו פלאץ זוכען נייע באַ־קאנטשאפט אין מוזיקאלישע קרייזען, און הערען וואס זיי טוען, אויפ'ן געביט פון מוזיק.

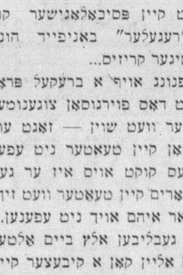

פראפעסאר אליהו זאלודקאווסקי

ווענען זיין דאזיגען קען מען בלויז זאגען, אז ער איז אינדיווידועל, אייגענ־ארטיג. זיין שטימע איז עלאסטיש זיס טיעף דורכדרינגענד, און ער באזיצט א יירישע און דראמאטישע טענאר שטימע. מיט זיין דאזיגען ברענגט ער אייך אריין אין די גרעסטע התפעלות און ער באַ־פרייטאייך פון וואכעדיגע זארגען.

ניט אומזיסט האט זיין באזוך ארומ־גענומען אלע בלי נגינה אונזערע. וועלכע האבען פון אים ניט אפגעטראטען זיין זיין קומען אין שטאדט.

עס איז בלויז צום באדויערען, וואס ער איז ביי אונז אזוי ווייניג באקאנט געווען, און עס איז צו האפען, אז ער וועט קירצליך זיין אויף א צווייטען באַ־זוך, ווייל עס איז אז אמת'ער אונפאר־געסליכער פארגענגען צו פארברענגען מיט אזא מענשען א שטיקעל צייט.

א נאסט אויף א זויילע

(צום באזוך פון פראפעסאר א. זאלודקאווסקי.)

פון ה. מ. קירשענבוים.

לעצטען שבת האבען מיר געהאט אין שטאדט צו גאסט פראפעסאר אליהו זאלודקאווסקי, וועלכער האט דא געגע־ווענט אין דער אסטראווצער שול, און עס וואלט געווען א גרויסע עולה ווען ער זאל ניט פארגעשטעלט ווערען פאר די לעזער פון „זשורנאל".

פראפעסאר, אדער ווי ער איז אנאנ־סירט געווארען, חזן זאלודקאווסקי, איז א מענש מיט אלע מעלות. ער פאראיי־גנט מיט זיך חכמה, נגינה, מענשליכקייט און חברשאפט.

זיין געזיכט רעדט פאר אים, און ביי דער ערשטער באגעגענישע, ביים דערלאנ־גען אים שלום עליכם, זעהט איר גלייך, אז איר האט צו טאן מיט א „וועלטס־מענש". וועלכער איז פאראינטערעסירט מער ווי אין חזנ'ישען ברעטעל.

אין לויף פון זיין באזוך דא, איז ער אויך געווען אין רעדאקציע פון „זשור־נאל" און מיט זיין ארויינקומען האט ער מיטגעבראכט פרישקייט, אינטערעס צום אידישען ווארט, און צו דער מוזיקאלישער וועלט.

ער איז א מנגן, א שריפטשטעלער און הארציגער רעדנער. אין דערפאר אליין איז שוין ווערט זיין באקאנטשאפט. ער דערקלערט אייך נגינה אזוי לייכט, אז איר פארשטעהט וואס עס מיינט בעזאגנ, און באקאנט אייך מיט דעם גיגון פון פעיעלע פעלקער.

ווענען זיין לעצטען באזוך אין איי־ראפא דערצעהלט חבר זאלודקאווסקי, אז ער האט שטודירט נגינה ביי אלע פעלקער און קלייבט זיך ווענען דעם צו שרייבען.

ווענען אים זעלבסט איז גענוג צו זאגען אז ער איז איינער בדורו. ער איז געווענען ווייל נער חזן, אין דער גרויסער ווילנער שול, איז א זוהן פון קאלישער חזן, און האלטענדיג זיין שטעלע אין דער שערי צדק שול אין דעטראיט, איז ער אבער דער גרינדער פון הלוי־הזמיר גע־זאנגס פאראיין אין דעטראיט, וועלכער איז געווען אויף דער ווערלד־ווייט אין דער לאנד־קארטע, ווען מען נעהמט אין אנ־מעטונג אז דער אסטראווצער שול, און עס וואלט געווען א גרויסע עולה ווען ער זאל ניט פארגעשטעלט ווערען פאר די לעזער פון „זשורנאל".

פראפעסאר, אדער ווי ער איז אנאנ־סירט געווארען, חזן זאלודקאווסקי, איז א מענש מיט אלע מעלות. ער פאראיי־גנט מיט זיך חכמה, נגינה, מענשליכקייט און חברשאפט.

זיין געזיכט רעדט פאר אים, און ביי דער ערשטער באגעגענישע, ביים דערלאנ־גען אים שלום עליכם, זעהט איר גלייך, אז איר האט צו טאן מיט א „וועלטס־מענש". וועלכער איז פאראינטערעסירט מער ווי אין חזנ'ישען ברעטעל.

אין לויף פון זיין באזוך דא, איז ער אויך געווען אין רעדאקציע פון „זשור־נאל" און מיט זיין ארויינקומען האט ער מיטגעבראכט פרישקייט, אינטערעס צום אידישען ווארט, און צו דער מוזיקאלישער וועלט.

ער איז א מנגן, א שריפטשטעלער און הארציגער רעדנער. אין דערפאר אליין איז שוין ווערט זיין באקאנטשאפט. ער דערקלערט אייך נגינה אזוי לייכט, אז איר פארשטעהט וואס עס מיינט בעזאגנ, און באקאנט אייך מיט דעם גיגון פון פעיעלע פעלקער.

ווענען זיין לעצטען באזוך אין איי־ראפא דערצעהלט חבר זאלודקאווסקי, אז ער האט שטודירט נגינה ביי אלע פעלקער און קלייבט זיך ווענען דעם צו שרייבען.

ווענען אים זעלבסט איז גענוג צו זאגען אז ער איז איינער בדורו. ער איז געווענען ווייל נער חזן, אין דער גרויסער ווילנער שול, איז א זוהן פון קאלישער חזן, און האלטענדיג זיין שטעלע אין דער שערי צדק שול אין דעטראיט, איז ער אבער דער גרינדער פון הלוי־הזמיר גע־זאנגס פאראיין אין דעטראיט, וועלכער איז געווען אויף דער ווערלד־ווייט אין דער לאנד־קארטע, ווען מען נעהמט אין אנ־מעטונג אז דער אסטראווצער שול, און עס וואלט געווען א גרויסע עולה ווען ער זאל ניט פארגעשטעלט ווערען פאר די לעזער פון „זשורנאל".

פראפעסאר, אדער ווי ער איז אנאנ־סירט געווארען, חזן זאלודקאווסקי, איז א מענש מיט אלע מעלות. ער פאראיי־גנט מיט זיך חכמה, נגינה, מענשליכקייט און חברשאפט.

זיין געזיכט רעדט פאר אים, און ביי דער ערשטער באגעגענישע, ביים דערלאנ־גען אים שלום עליכם, זעהט איר גלייך, אז איר האט צו טאן מיט א „וועלטס־מענש". וועלכער איז פאראינטערעסירט מער ווי אין חזנ'ישען ברעטעל.

אין לויף פון זיין באזוך דא, איז ער אויך געווען אין רעדאקציע פון „זשור־נאל" און מיט זיין ארויינקומען האט ער מיטגעבראכט פרישקייט, אינטערעס צום אידישען ווארט, און צו דער מוזיקאלישער וועלט.

ער איז א מנגן, א שריפטשטעלער און הארציגער רעדנער. אין דערפאר אליין איז שוין ווערט זיין באקאנטשאפט. ער דערקלערט אייך נגינה אזוי לייכט, אז איר פארשטעהט וואס עס מיינט בעזאגנ, און באקאנט אייך מיט דעם גיגון פון פעיעלע פעלקער.

ווענען זיין לעצטען באזוך אין איי־ראפא דערצעהלט חבר זאלודקאווסקי, אז ער האט שטודירט נגינה ביי אלע פעלקער און קלייבט זיך ווענען דעם צו שרייבען.

ווענען אים זעלבסט איז גענוג צו זאגען אז ער איז איינער בדורו. ער איז געווענען ווייל נער חזן, אין דער גרויסער ווילנער שול, איז א זוהן פון קאלישער חזן, און האלטענדיג זיין שטעלע אין דער שערי צדק שול אין דעטראיט, איז ער אבער דער גרינדער פון הלוי־הזמיר גע־זאנגס פאראיין אין דעטראיט, וועלכער

היט זיך

פון אבעלע.

א ווארנונג צו די וואס ווילען ווערען טעאטער קריטיקער, רעצענזענטען אדער קריטיקער.

קאלאניאל מיניסטער פון לאנד פאס, פיעלדם חדר, אדער אן אויסלאנדס מיניס־טער ווי „באווער" ליטווינאוו, וועלכער שרייבט אין אויסלאנד פון וועלט שלום און גרייט פאר א וועלט מלחמה אין רוסלאנד, וועלכער פיהרט קריעג מיט די סאציאליס־טען פון דער וועלט און קושט זיך אין די פיסקלאר מיט די פאשיסטען אין איטא־ליען. ווערט דאס, ווערט עפעס אנדערש, אבער ווי נאט איז אייך ליעב ווערט ניט קיין אידישער טעאטער קיבעצער!

פארוואס, ווייל איהר, ווי איך, וועט דאדפען זוגען פון פינגער. שלעפען פון ארבעל, ווערען אויסגעריסען און ניט ווי־סען פון וואנען צוזאמענשלעפען די זינ־דיגע קיבעצען וואס מען דארף צושטעלען צום טעאטער פיידזש.

אין אנפאנג סעזאן האבען מיר, די היגע אידישע טעאטער קיבעצער, רעצענ־זענטען און קריטיקער, געהאט פון דער אידישער ווי פון ניט־אידישער פרעסע.

זיין גאנצע פרייע צייט ווערט גע־ווידמעט צו מוזיק און שריפטשטעלעריי, און ער איז ווי „קוועקזילבער", וועלכער לייפט פון פלאץ צו פלאץ זוכען נייע באַ־קאנטשאפט אין מוזיקאלישע קרייזען, און הערען וואס זיי טוען, אויפ'ן געביט פון מוזיק.

פראפעסאר אליהו זאלודקאווסקי

ווענען זיין דאזיגען קען מען בלויז זאגען, אז ער איז אינדיווידועל, אייגענ־ארטיג. זיין שטימע איז עלאסטיש זיס טיעף דורכדרינגענד, און ער באזיצט א יירישע און דראמאטישע טענאר שטימע. מיט זיין דאזיגען ברענגט ער אייך אריין אין די גרעסטע התפעלות און ער באַ־פרייטאייך פון וואכעדיגע זארגען.

ניט אומזיסט האט זיין באזוך ארומ־גענומען אלע בלי נגינה אונזערע. וועלכע האבען פון אים ניט אפגעטראטען זיין זיין קומען אין שטאדט.

עס איז בלויז צום באדויערען, וואס ער איז ביי אונז אזוי ווייניג באקאנט געווען, און עס איז צו האפען, אז ער וועט קירצליך זיין אויף א צווייטען באַ־זוך, ווייל עס איז אז אמת'ער אונפאר־געסליכער פארגענגען צו פארברענגען מיט אזא מענשען א שטיקעל צייט.

מוישע געהט אין טעאטער

א מעשה'לע אין גראמען.

מוישע יאלד געהט אין טעאטער, געהט געגערעמט מיט א דאמע, וואס איהר נאמען איז נאקאים. ער פיהרט זיך זעהר מ'מעלאדראמע מיט'ן נאמען "די ממתקים".

ביים אריינגאנג שטעהט די מאסע און זי שטופט זיך צו דער קאסע, און דער "ספעשעל" טרייבט און בריקעט אין ער שריינט: "ווער דארף א טיקעט צו דער פיעסע "די ממתקים"?"

מוישע כאפט ארויס זיין בינטעל, קוקט מיט שטאלץ אויף מיר נאקאים, און ער איז משלם די ממתקים...

זיצט שוין מוישע מיט זיין דאמע און זיי "ענדשוינען" די מעלאדראמע, ווייינט און קוועלט אן מיט נאקאים פון דער פיעסע "די ממתקים".

ווי געוועהנליך, עס איז דער שטיינער, ציהט זיך די פיעסע ביז איינס א זייגער, געהט מוישע ארויס שוין מיט זיין דאמע, וואס איהר נאמען איז מיס נאקאים, און ער ברומט זיך שטיל דאס לידעל פון דער פיעסע "די ממתקים":

"שוין נאך אלעס, שוין נאך אלעס, דלות, דלות, דלות..."

געהט און טוליעט זיך די דאמע טוליעט זיך צו מוישע'ן ווי א מאמע "ביזט א גוטער, צי א שלעכטער?"

פרעגט זי מיט א זיס געלעכטער, די דאמע מיט'ן נאמען נאקאים

וואס זינגט מיט מוישע'ן דאס לידעל פון דער פיעסע "די ממתקים"...

געהען ווייטער זיי צוזאמען,

אין מוישע'ס הארצען ברענען פלאמען...

און זיי געהען פעסט געארעמט

און איהר קערפער לאשטשעט, ווארעמט...

און מוישע זינגט זיך: "נאך נים אלעס, נאך נים אלעס".

און זי ענטפערט: "דלות, דלות..."

געהט שטאלץ מוישע פון קאפע זיך מיט זיין דאמע מיס נאקאים,

און משה איז משלם די ממתקים...

חנה און איזידאר האלענדער קומען איז סטענדערד טעאטער

פרייטאג אוועגט וועלען חנה און איז־זידאר האלענדער צוזאמען מיט זייער קינסטלער קאמפאניע געבען זייער ער־שטע פארשטעלונג דעם סעזאן אין סטענ־דערד טעאטער.

די האלענדערס זענען 2 יונגע שויש־פיעלער מיט א קינסטלערישער רעפוטא־ציע און וואו זיי האבען געשפיעלט האבען זיי תמיד געצויגען די אויסמערקזאמקייט פונ'ם פובליקום און זענען תמיד אויפגע־נומען געווארען מיט דער גרעסטער באַ־גייסטערונג. דאס איז דערפאר, ווייל זיי זענען אמת'ע ארטיסטען, איבערגעגעבען מיט לייב און זעעלע צו דער בינע.

אין א גאנץ נייעם רעפערטואר פון דראמען, מעלאדראמעס, קאמעדיעס און אפערעטען וואס זענען נאך דא פריער קיינמאל ניט געשפיעלט געווארען וועלען די האלענדערס אויך אויפטרעטען אין מיטען דער וואך אין ליטעראַרישע פיעסען, ווייל אין זייער קאמפאני געפינען זיך אזעלכע ארטיסטען. וואס האבען געשפיעלט אין קונסט טעאטער, ניו־יארק, ווי לואיס וויים־בערג, גוסטאוו גאלדשטיין, יוסף גרינ־בערג און לאה מעלצער. און אויך אזעל־כע ליבלינגע ווי גאלדע און בן־ציון וואג־שאל, אדעלא און מרדכי שווארץ שווארץ, העלען בלעי און ארטור ווינטערטון און דער נייער ליעבהאבער, זינגער מעקס קלעטער.

די ערשטע פיעסע וואס זיי וועלען דא אויפפירען איז מאיר שווארצ'ס באר־מיטע קאמעדיע - דראמע, „די גרייסע שוועס־טער" מיט געזאנג און טענץ.

מיר פארשטעהען, אז די האלענדערס האבען אויסגעקליבען דאס בעסטע פון זייער רייכען רעפערטואר צו זייער ערעס־טונג. און עס ווערט ערוואַרטעט, אז דאס טאראנטער אידישע טעאטער פובליקום, אין אפערעטען וואס זענען נאך דא פריער קיינמאל ניט געשפיעלט געווארען וועלען די האלענדערס אויך אויפטרעטען אין מיטען דער וואך אין ליטעראַרישע פיעסען, ווייל אין זייער קאמפאני געפינען זיך אזעלכע אַרטיסטען.

מארגען אפשיד פאר־שטעלונג אין סטענדערד

מארגען אוועגט ווערט געגעבען די לעצטע פארשטעלונג פון בערנארד עלווינג מיט זיין טרופע, איידער זיי פארלאזען אונזער שטאדט.

דעם פרייטאג פאנגט די טרופע אן אין מאנטרעאל זייערע גאסטראלען — און גע־זעהענונגס אויפ'ן פאר די אַ־מאר־ראנטער טעאטער־געהער פיהען זיי אויף ז. ליבינס קונסט־ווערק, וועלכעס אין ביי אונז ניט געשפילט געווארען זייט פיעלע יארען. דאס איז די באר־ימטע פיעסע: "דער איבעריגער מענש.

"דער איבריגער מענש" איז א פאר־כאפענד־אינטערעסאנטע פיעסע, און איז געווענען איינער פון די גרעסטע פוס־טעסען אין ניו־יארק, שיקאגא, פילאדעל־פיע מיט יארען צוריק, און איז אויך אי־בערזעצט און געשפילט געווארען אויף דער אנגלישער ביהנע אין די מואר־ווים. די פיעסע וועט העכסטן אמוזירען דעם גרויסען עולם, וועלכער ווערט ער־ווארטעט צום אפשייד אוועגט.

מיין ערשטער אויפטריט אין לאדז און אין ווארשא

א עפיזאד פון מיין לעבען.

פון קלארא יאנג.

די גרויסע אידישע קינסטלערין, קלארא יאנג וועלכע איז אויסגעגעפאר־רען כמעט א גאנצע וועלט, שפיעלענ־דיג אומעעטום אידיש טעאטער און ווערענדיג באליעבט ביי די ברייט־סטע אידישע מאסען — האט זעהר פיעל צו דערצעהלען ווענען איהר לעבען אויף דער ביהנע.

מאדאם קלארא יאנג דערצעהלט דא איינע פון איהרע אינטערע־סאנטעסטע עראינערונגען: ווענען איהר ערשטען אויפטריט אין לאדז און אין ווארשא.

די גרויסע אידישע קינסטלערין, קלארא יאנג וועלכע איז אויסגעגעפאר־רען כמעט א גאנצע וועלט, שפיעלענ־דיג אומעעטום אידיש טעאטער און ווערענדיג באליעבט ביי די ברייט־סטע אידישע מאסען — האט זעהר פיעל צו דערצעהלען ווענען איהר לעבען אויף דער ביהנע.

מאדאם קלארא יאנג דערצעהלט דא איינע פון איהרע אינטערע־סאנטעסטע עראינערונגען: ווענען איהר ערשטען אויפטריט אין לאדז און ווארשא.

ווענען:

אין יאהר 1911, האב איך באשלא־סען, אז עס איז שוין גענוג פאר מיר צו זיין א "פינפטע ראד אין וואגען". און עס איז געקומען די שעה צו שטעלען זיך אויף איינגעגע כחות. דאמאלס בין איך אריינגעפאהרען קיין לאנדאן, פון דארט בין איך טעלעגראפיש ארויסגערופען גע־ווארען קיין ווארשא אין "עלייזאום" טע־אטער אונטער דער לייטונג פון ה' עפעל־בערג. נאך מיינע נאסטראלען אין לאנ־דאן. האב איך אלזא איינגעפאקט מיינע זאכען און אוועקגעפאהרען קיין ווארשא, וואו איך בין איינגעשטאנען אין האטעל "סאוואי".

איך לויף אוועק אין טעאטער, וואו איך דארף זעהן דעם דירעקטאר עפעל־בערג.

דירעקטאר עפעלבערג טוט אן זיינע בריליען און קוקט מיך אן פון אויבען אראפ:

— דאס זענט איהר קלארא יאנג?

— איך.

ווי עס ווייזט אויס, בין איך פאר איהם געווען א אנטוישונג. ער האט געוויס ער־ווארטעט, אז דא וועט איהם אנטקעגען קומען א פרוי מיט א טעאטראלישער קליידונג, מיט א טעאטראלער באנעמונג און מיט'ן גאנצען טעאטער שמינק אויפ'ן פנים. איך בין, ווייזט אויס, פאר איהם געווען צו איינפאך, צו באשיידען.

ער האט נאכאמאל איבערגעפרעגט:

— דאס זענט איהר טאקע קלארא יאנג, מיט וועלכער איך האב זיך קאנ־טראקטירט אין לאדזאן?

— איך.

— טאקע? איהר? פארשטעהט איהר מיך, ביי מיר שפילט אויצט מארים מאש־קאוויטש. ער פיהרט אויף אזעלכע ליטע־ראַרישע פיעסען ווי "דער פאטער", "די היימאט", אטעלע", ווי קען איך אראפ־נעהמען פון אפיש אזעלכע פיעסען?

איהר וועט מיר מוחל זיין, דאס קען איך ניט...

— סטייטש, — שריי איך אויס — דאס קומען פון לאנדאן האט מיך געקאסט אזוי פיעל געלט... איהר האט דאך מיך קאנטראקטירט... וואס טו איך איצט?

און איך האב זיך צוגעוויינט.

— זייט ניט אזוי אויפגערעגט — האט מיך ה' עפעלבערג געפרובט בארוהיי־גען — געהט אהיים, רוהט זיך אויס, שלאפט זיך אויס. נישקשה, מען וועט אייך אומקעהרען די שפעזען. ווייסט איהר נאר וואס? מען וועט אייך טעלעפאנירען מארגען אריים 11 א זייגער.

מיט א שווער הארץ בין איך אוועק אין האטעל. נאך א שווערער נאכט בין איך אויפגעשטאנען א מיערע, א פארוויינ־טע. וואס טוט מען? מיין הילף דארף קומען פון טעלעפאן. איך קוק צו איהם, ער שווייגט. ער וויל ניט רעדען א וואָרט, זעהענדיג, אז דער טעלעפאן האט זיך איינגע'עקשנ'ט. בין איך ווידער אוועק צו מיין דירעקטאר עפעלבערג. ווידער גע־רעדט, ווידער גע'טענה'עט און עס איז גע־בליבען. אז איך זאל פארזען אין אנהויב גאסטראלירען אין לאדז. דירעקטאר עפעלבערג שטעלט מיר צו דער דיספאזי־ציע א טייל פון זיין טרופע אין לאדז, זאגט מיין דירעקטאר, האט מען ליעב טע־אטער און מען וועט מיך אפשאצען.

פארשטאנען האב איך, אז דער עפעל־בערג האט ניט קיין צויטרייט צו מיר. אז מיין אויסערליכקייט האט איהם ניט אימ־פאנירט און איך האב איינגעשטימט צו פאהרען קיין לאדז.

צו מיין חרפה וויל איך זיך מודה זיין: אין זיך האב איך געטראכט:

— וואו איז לאדז? וויל מען דא מיך ניט פארנאראן אין זאק?

— וועט מען קומען אין טעאטער? האב איך נאאיון געפרעגט.

(פארזעצונג אויף פייזדש 3)

טרעטען אויף ביים שאפירא קאנצערט

עללא קאהן און טשאקי מעיולס, דריי און זעקס יאר אלט, וועלכע וועלען אויפ־טרעטען קומענדען זונטאג אוועגט אין סמענדערד טעאטער ביים קאנצערט וועל־כער ווערט אראנזשירט פון מארים שא־פירא, געווענער סופליאר פון סטענדערד טעאטער.

ביידע קינדער זענען איינגעלאדן פון באוואוסטען (פאפ) קאהן.

עס טרעטען אויף אויף די באראמטע דזשיזין הילווער און איהר בראדוויי ארקעסטער.

מארגען אויף ביים שאפירא קאנצערט

עללא קאהן און טשאקי מעיולס, דריי יאר אלט, וועלכע וועלען אויפ־טרעטען קומענדען זונטאג אוועגט אין סמענדערד טעאטער ביים קאנצערט וועל־כער ווערט אראנזשירט פון מארים שא־פירא, געווענער סופליאר פון סטענדערד טעאטער.

ביידע קינדער זענען איינגעלאדן פון באוואוסטען (פאפ) קאהן.

עס טרעטען אויף אויף די באראמטע דזשיזין הילווער און איהר בראדוויי ארקעסטער.

מיין ערשטער אויפטריט אין לאדז און אין ווארשא

א עפיזאד פון מיין לעבען.

פון קלארא יאנג.

די גרויסע אידישע קינסטלערין, קלארא יאנג וועלכע איז אויסגעגעפאר־רען כמעט א גאנצע וועלט, שפיעלענ־דיג אומעעטום אידיש טעאטער און ווערענדיג באליעבט ביי די ברייט־סטע אידישע מאסען — האט זעהר פיעל צו דערצעהלען ווענען איהר לעבען אויף דער ביהנע.

מאדאם קלארא יאנג דערצעהלט דא איינע פון איהרע אינטערע־סאנטעסטע עראינערונגען: ווענען איהר ערשטען אויפטריט אין לאדז און ווארשא.

ווענען:

אין יאהר 1911, האב איך באשלא־סען, אז עס איז שוין גענוג פאר מיר צו זיין א "פינפטע ראד אין וואגען". און עס איז געקומען די שעה צו שטעלען זיך אויף איינגעגע כחות. דאמאלס בין איך אריינגעפאהרען קיין לאנדאן, פון דארט בין איך טעלעגראפיש ארויסגערופען גע־ווארען קיין ווארשא אין "עלייזאום" טע־אטער אונטער דער לייטונג פון ה' עפעל־בערג. נאך מיינע נאסטראלען אין לאנ־דאן. האב איך אלזא איינגעפאקט מיינע זאכען און אוועקגעפאהרען קיין ווארשא, וואו איך בין איינגעשטאנען אין האטעל "סאוואי".

איך לויף אוועק אין טעאטער, וואו איך דארף זעהן דעם דירעקטאר עפעל־בערג.

דירעקטאר עפעלבערג טוט אן זיינע בריליען און קוקט מיך אן פון אויבען אראפ:

— דאס זענט איהר קלארא יאנג?

— איך.

ווי עס ווייזט אויס, בין איך פאר איהם געווען א אנטוישונג. ער האט געוויס ער־ווארטעט, אז דא וועט איהם אנטקעגען קומען א פרוי מיט א טעאטראלישער קליידונג, מיט א טעאטראלער באנעמונג און מיט'ן גאנצען טעאטער שמינק אויפ'ן פנים. איך בין, ווייזט אויס, פאר איהם געווען צו איינפאך, צו באשיידען.

ער האט נאכאמאל איבערגעפרעגט:

— דאס זענט איהר טאקע קלארא יאנג, מיט וועלכער איך האב זיך קאנ־טראקטירט אין לאנדאן?

— איך.

— טאקע? איהר? פארשטעהט איהר מיך, ביי מיר שפילט אויצט מארים מאש־קאוויטש. ער פיהרט אויף אזעלכע ליטע־ראַרישע פיעסען ווי "דער פאטער", "די היימאט", אטעלע", ווי קען איך אראפ־נעהמען פון אפיש אזעלכע פיעסען?

היט זיך

פון אבעלע.

א ווארנונג צו די וואס ווילען ווערען טעאטער קריטיקער, רעצענזענטען אדער קריטיקער.

קאלאניאל מיניסטער פון לאנד פאס, פיעלדם חדר, אדער אן אויסלאנדס מיניס־טער ווי „באווער" ליטווינאוו, וועלכער שרייבט אין אויסלאנד פון וועלט שלום און גרייט פאר א וועלט מלחמה אין רוסלאנד, וועלכער פיהרט קריעג מיט די סאציאליס־טען פון דער וועלט און קושט זיך אין די פיסקלאר מיט די פאשיסטען אין איטא־ליען. ווערט דאס, ווערט עפעס אנדערש, אבער ווי נאט איז אייך ליעב ווערט ניט קיין אידישער טעאטער קיבעצער!

פארוואס, ווייל איהר, ווי איך, וועט דאדפען זוגען פון פינגער. שלעפען פון ארבעל, ווערען אויסגעריסען און ניט ווי־סען פון וואנען צוזאמענשלעפען די זינ־דיגע קיבעצען וואס מען דארף צושטעלען צום טעאטער פיידזש.

אין אנפאנג סעזאן האבען מיר, די היגע אידישע טעאטער קיבעצער, רעצענ־זענטען און קריטיקער, געהאט עס פון דער אידישער ווי פון ניט־אידישער פרעסע.

זיין גאנצע פרייע צייט ווערט גע־ווידמעט צו מוזיק און שריפטשטעלעריי, און ער איז ווי „קוועקזילבער", וועלכער לייפט פון פלאץ צו פלאץ זוכען נייע באַ־קאנטשאפט אין מוזיקאלישע קרייזען, און הערען וואס זיי טוען, אויפ'ן געביט פון מוזיק.

פראפעסאר אליהו זאלודקאווסקי

ווענען זיין דאזיגען קען מען בלויז זאגען, אז ער איז אינדיווידועל, אייגענ־ארטיג. זיין שטימע איז עלאסטיש זיס טיעף דורכדרינגענד, און ער באזיצט א יירישע און דראמאטישע טענאר שטימע. מיט זיין דאזיגען ברענגט ער אייך אריין אין די גרעסטע התפעלות און ער באַ־פרייטאייך פון וואכעדיגע זארגען.

ניט אומזיסט האט זיין באזוך ארומ־גענומען אלע בלי נגינה אונזערע. וועלכע האבען פון אים ניט אפגעטראטען זיין זיין קומען אין שטאדט.

עס איז בלויז צום באדויערען, וואס ער איז ביי אונז אזוי ווייניג באקאנט געווען, און עס איז צו האפען, אז ער וועט קירצליך זיין אויף א צווייטען באַ־זוך, ווייל עס איז אז אמת'ער אונפאר־געסליכער פארגענגען צו פארברענגען מיט אזא מענשען א שטיקעל צייט.

א ווארנונג צו די וואס ווילען ווערען טעאטער קריטיקער, רעצענזענטען אדער קריטיקער.

קאלאניאל מיניסטער פון לאנד פאס, פיעלדם חדר, אדער אן אויסלאנדס מיניס־טער ווי „באווער" ליטווינאוו, וועלכער שרייבט אין אויסלאנד פון וועלט שלום און גרייט פאר א וועלט מלחמה אין רוסלאנד, וועלכער פיהרט קריעג מיט די סאציאליס־טען פון דער וועלט און קושט זיך אין די פיסקלאר מיט די פאשיסטען אין איטא־ליען. ווערט דאס, ווערט עפעס אנדערש, אבער ווי נאט איז אייך ליעב ווערט ניט קיין אידישער טעאטער קיבעצער!

פארוואס, ווייל איהר, ווי איך, וועט דאדפען זוגען פון פינגער. שלעפען פון ארבעל, ווערען אויסגעריסען און ניט ווי־סען פון וואנען צוזאמענשלעפען די זינ־דיגע קיבעצען וואס מען דארף צושטעלען צום טעאטער פיידזש.

אין אנפאנג סעזאן האבען מיר, די היגע אידישע טעאטער קיבעצער, רעצענ־זענטען און קריטיקער, געהאט עס פון דער אידישער ווי פון ניט־אידישער פרעסע.

זיין גאנצע פרייע צייט ווערט גע־ווידמעט צו מוזיק און שריפטשטעלעריי, און ער איז ווי „קוועקזילבער", וועלכער לייפט פון פלאץ צו פלאץ זוכען נייע באַ־קאנטשאפט אין מוזיקאלישע קרייזען, און הערען וואס זיי טוען, אויפ'ן געביט פון מוזיק.

פראפעסאר אליהו זאלודקאווסקי

ווענען זיין דאזיגען קען מען בלויז זאגען, אז ער איז אינדיווידועל, אייגענ־ארטיג. זיין שטימע איז עלאסטיש זיס טיעף דורכדרינגענד, און ער באזיצט א יירישע און דראמאטישע טענאר שטימע. מיט זיין דאזיגען ברענגט ער אייך אריין אין די גרעסטע התפעלות און ער באַ־פרייטאייך פון וואכעדיגע זארגען.

ניט אומזיסט האט זיין באזוך ארומ־גענומען אלע בלי נגינה אונזערע. וועלכע האבען פון אים ניט אפגעטראטען זיין זיין קומען אין שטאדט.

עס איז בלויז צום באדויערען, וואס ער איז ביי אונז אזוי ווייניג באקאנט געווען, און עס איז צו האפען, אז ער וועט קירצליך זיין אויף א צווייטען באַ־זוך, ווייל עס איז אז אמת'ער אונפאר־געסליכער פארגענגען צו פארברענגען מיט אזא מענשען א שטיקעל צייט.

הייט זיך

פון אבעלע.

א ווארנונג צו די וואס ווילען ווערען טעאטער קריטיקער, רעצענזענטען אדער קריטיקער.

קאלאניאל מיניסטער פון לאנד פאס, פיעלדם חדר, אדער אן אויסלאנדס מיניס־טער ווי „באווער" ליטווינאוו, וועלכער שרייבט אין אויסלאנד פון וועלט שלום און גרייט פאר א וועלט מלחמה אין רוסלאנד, וועלכער פיהרט קריעג מיט די סאציאליס־טען פון דער וועלט און קושט זיך אין די פיסקלאר מיט די פאשיסטען אין איטא־